

Білоусов Ю.В.,

*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Хмельницького інституту
регіонального управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

Чагнибіда В. І.,

юрист

ПІДВІДОМЧИСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ АРБІТРАЖІ¹

Одним із ефективних способів вирішення спорів між учасниками зовнішньоторговельних відносин є міжнародний комерційний арбітраж. На відміну від судового розгляду, він має низку беззаперечних переваг, до яких слід віднести можливість вибору місця вирішення спору, арбітрів, матеріального права, яке буде застосовуватися, відносну дешевизну процесу, можливість збереження (нерозголошення) комерційної та іншої інформації, обов'язковість прийнятого по справі рішення та можливість звернення його до виконання, в тому числі у примусовому порядку та ін. Але незважаючи на велику кількість переваг розгляду справ у міжнародному арбітражі, внаслідок багаторівневості та недосконалості внутрішнього законодавства, його суперечливості можуть виникати труднощі із застосуванням даної форми захисту прав чи охоронюваних законом інтересів.

Розгляд правових проблем статусу міжнародного комерційного арбітражу, процедури розгляду справи, природи, значення, особливостей та системи правовідносин, які складаються при розгляді та вирішенні справи у порядку міжнародного арбітражу, складає зміст декількох інститутів права та пов'язаний із поняттям та формами захисту суб'єктивного права, місцем міжнародного комерційного арбітражу у системі органів, які здійснюють захист, а також суттю правовідносин, які виникають за участю арбітражних установ.

Окремі сторони зазначеної проблеми в тій чи іншій мірі досліджувалися як у вітчизняній, так і у зарубіжній літературі, наприклад у працях С.А. Васильєва, А.Д. Кейліна, С.Н. Лебедева, Л.А. Лунца, Ю.Д. Притики, А.Г. Светланова та ін. Однак у роботах цих авторів розглядалися переважно загальні питання правового регулювання арбітражних відносин. При цьому поза увагою залишилися такі питання, як сутність правовідносин, їх суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни та припинення тощо.

Визначальною ознакою, яка дає можливість окреслити місце юрисдикційного органу у системі суб'єктів здійснення захисту порушених, оспорених чи невизнаних прав, є з'ясування того, в яких межах цей захист може здійснюватися, його форми та повноважень, які має цей орган. Це пов'язано з правовою категорією підвідомчості справ третейському суду та поняттям компетенції арбітражної установи щодо розгляду та вирішення правового спору.

¹ У даній статті поняття "міжнародний арбітраж" розглядається у розумінні Закону України "Про третейські суди (арбітраж)" [18], згідно із ст. 10 якого міжнародний арбітраж в Україні здійснюється Міжнародним комерційним арбітражним судом, Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України, іншими третейськими судами, утвореними відповідно до Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж".

Визначення підвідомчості як передумови виникнення правовідносин вимагає, насамперед, з'ясування суті останніх. Оскільки роль, значення та соціальна спрямованість будь-якої норми права проявляється у процесі її реалізації, особливостях правового статусу суб'єктів правовідносин, характері правових зв'язків між ними, колі відносин, на які поширюється регулятивно-охороняючий вплив відповідних норм права тощо, арбітражним правовідносинам, крім загальних, притаманні і низка специфічних ознак. До них слід віднести такі:

– особливості виникнення правовідносин арбітражної установи зі сторонами спору, адже обов'язковою умовою виникнення останніх є необхідність існування передумов, які вирізняють їх від подібних та суміжних понять;

– суб'єктний склад правовідносин, в яких з одного боку суб'єктами цих правовідносин виступають сторони спору, який передається на третейський розгляд, з іншого – арбітражна установа, яка вирішує спір;

– характер правових зв'язків між суб'єктами (виникаючи із матеріально-правової угоди, правовідносини набувають процесуального характеру);

– характер повноважень арбітражної установи, адже не будучи, на відміну від державних судів, складовою системи державних органів, рішення таких арбітражних установ є обов'язковими до виконання, у тому числі через застосування примусового виконання у порядку, визначеному законодавством (ст. 3, 18¹ Закону України “Про виконавче провадження” [14]).

Аналіз даних ознак дає можливість визначити, що діяльність міжнародного арбітражу носить процесуальний характер. Свідченням цього, незважаючи на новітні тенденції створення комерційних третейських судів (інституцій, які створюються для розгляду та вирішення справ з метою отримання прибутку [21]), можуть бути також положення преамбули Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж” [16], ст. 2 Закону України “Про третейські суди (арбітраж)”. Яскравим прикладом є і судова практика, яка підтверджує суть та призначення діяльності міжнародного арбітражу².

Однак не усім правовідносинам, які виникають із установами міжнародного арбітражу в Україні, притаманні ознаки процесуальних правовідносин, адже їх можна розглядати за етапами (стадіями) розвитку та змістом. По-перше, це можуть бути правовідносини, які складаються із факту звернення до арбітражних установ, не пов'язаного із розглядом та вирішенням спорів. Адже будучи інституційними (камеральними) третейськими судами, які створені відповідно до закону, Міжнародний комерційний арбітражний суд (МКАС) та Морська арбітражна комісія (МАК) при Торгово-промисловій палаті (ТПП) України мають певні зобов'язання в силу самого факту їх існування. Так, у порядку ст. 40 Конституції України [9] та Закону України “Про звернення

² Так, державна податкова інспекція (ДПІ) одного з районів м. Москви вимагала від Торгово-промислової палати Російської Федерації внесення податку на додану вартість із отриманого ТПП суми арбітражного збору, визнаючи його як форму оплати послуг щодо вирішення міжнародним комерційним арбітражним судом цивільно-правових спорів.

Вважаючи таке тлумачення юрисдикційної діяльності МКАС неправильним, ТПП звернулася до арбітражного суду м. Москви з позовом про визнання акту ДПІ незаконним. Арбітражний суд виніс рішення про відмову у задоволенні позову. ТПП оскаржила рішення в касаційну інстанцію, яка своєю постановою від 26 червня 1995 року (справа № 12-30) скасувала рішення суду першої інстанції і задовольнила позов. ДПІ звернулася до Вищого арбітражного суду Російської Федерації із заявою про принесення протесту у порядку нагляду на згадану постанову.

У принесенні протесту було відмовлено на тій підставі, що діяльність МКАС щодо вирішення спорів, які належать до його юрисдикції, заснована на Законі Російської Федерації “Про міжнародний комерційний арбітраж” і за своєю суттю є діяльністю по відправленню правосуддя. Тому вона не може вважатися наданням послуг, і, відповідно, не підлягає обкладанню податком на додану вартість [20, 41].

громадян” [15] можуть виникати відносини адміністративної процедури, при умові, звичайно, якщо звернення не стосується здійснення арбітражного розгляду справи.

Іншими є правовідносини, які складаються з приводу порушення справи у суді для розгляду та вирішення справи і не отримують подальшого розвитку у повноцінний процес. У даному випадку це може статися через низку об’єктивних чи суб’єктивних чинників (непідвідомчість, недійсність арбітражної угоди, наявність рішення державного суду, порушення процесуального порядку звернення до арбітражної установи тощо). Тут можна провести паралелі із так званим підготовчим провадженням, яке було відоме ще римському цивільному процесу, основним призначенням якого було встановлення самого процесуального відношення [3, 30].

І, звичайно, найбільш повнокровними, розгалуженими, наповненим процесуальним змістом є правовідносини, які складаються між учасниками процесу з приводу розгляду та вирішення спору в арбітражній установі. Іншими словами ці правовідносини виникають у випадку реалізації попередніх правовідносин із “позитивним” наслідком для заявника – порушення процесу у справі, який породжує обов’язок арбітражної установи розглянути справу і вирішити спір по суті.

У ході арбітражного розгляду, а також після постановлення рішення третейським судом можуть виникати й інші правовідносини процесуального характеру, наприклад, які складаються з приводу виконання рішення суду, однак вони носять неосновний або похідний характер.

Таким чином, в найбільш загальному вигляді під арбітражними правовідносинами слід розуміти врегульовані нормами права та засновані на арбітражній угоді відносини між арбітражем та іншими учасниками процесу з приводу розгляду та вирішення спору.

Як правило, питання підвідомчості справ міжнародному комерційному арбітражу розглядаються через призму з’ясування компетенції арбітражної установи, яка інколи визначається як вирішення питання про можливість продовження арбітражного процесу з виключенням усіх “інших процедур” [27]. Під останніми розуміються обставини, які впливають на можливість розгляду даним арбітражем спору, переданого сторонами. Однак таке розуміння слід визнати доволі широким, оскільки фактично включає в себе усі передумови виникнення процесу у справі, а також дотримання процесуального порядку звернення.

Зважаючи на відсутність досліджень з цього приводу у сфері міжнародного комерційного арбітражу та третейських процедур, доцільно, зважаючи на спільність правової природи правовідносин, використати здобутки суміжних процесуальних наук (цивільного процесуального та господарського процесуального права), а також загальної теорії права. Однак цими напрямками юридичної науки не сформовано ustalених традицій визначення суті правовідносин, а також їх виникнення, зміни та припинення.

Щодо суті процесуальних правовідносин, підстав та передумов їх виникнення склалися різноманітні бачення цієї проблеми, яка носить як теоретичний, так і прикладний характер. Наявні точки зору з приводу єдності, цілісності процесуального правовідношення, яке, у свою чергу, поділяється на види, а також самостійності кожного одиничного правовідношення, розгляду процесуального правовідношення через призму відносин влади та підпорядкування (так званого “владовідношення”). Щодо виникнення правовідносин, використовуються поняття “підстави”, “передумови”, “підстави (передумови)”, “підстави, приводи та процесуальні передумови” та ін. При розгляді їх складу висловлюються міркування щодо триелементного складу (норми права, правоздатності (інколи правосуб’єктності), юридичного факту). Інколи їх коло розширюється, визначаючи можливість застосування інших складових (матеріальних правовідносин, підвідомчості тощо). Щодо виникнення процесу (процесуальних правовідносин з приводу розгляду та вирішення справи) висновки цивільної процесуальної (у широкому

розумінні цього слова) науки тісно пов'язані із поняттями “права на позов”, “права на пред'явлення позову”, “права на судовий захист”, “права на звернення до суду”, “права на звернення за судовим захистом” та ін. При цьому передумови поділяють на суб'єктивні та об'єктивні, позитивні та негативні, загальні та спеціальні, а також розглядається процесуальний порядок реалізації права на позов (права на звернення до суду). Така розмаїтість поглядів та думок, з однієї сторони свідчить, про важливе теоретичне значення цієї проблематики, а також постійне перебування в центрі уваги науковців, однак, з другої сторони, може призвести до суттєвих помилок шляхом підміни понять, зайвого розмежування синонімічних понять, допущення формально-логічних помилок [26, 69-70].

Використовуючи здобутки процесуальної науки, слід визначити, що у структурі передумов виникнення процесуальних правовідносин у міжнародному арбітражі необхідно виділяти декілька груп факторів, які складають таке поняття, як правоутворюючий склад³.

Аналізуючи нормативно-правову базу, яка регулює відносини з приводу розгляду та вирішення спорів арбітражем, до підстав виникнення арбітражних правовідносин слід віднести факти, з настанням чи завдяки яким виникає арбітражний процес. Ними є пред'явлення однією із сторін матеріально-правового спору позовної заяви або винесення державним судом на підставі ч.3 ст. II Нью-Йоркської конвенції 1958 року, ч.3 ст. VI Європейської конвенції 1961 року [12; 6] та ст. 8 Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж” ухвали про припинення провадження по справі і направлення справи в арбітраж. Названі юридичні факти є не просто підставою виникнення правовідносин. За своєю суттю – це два можливих шляхи звернення в арбітраж і відповідно реалізації низки прав (права на захист, права на подачу позову тощо) і встановлення обов'язків (арбітраж за відсутності негативних обставин зобов'язаний прийняти позовну заяву до розгляду і винести рішення по суті спору).

Проте наявність такого юридичного факту породжує правовідносини лише за наявності передумов, серед яких можна виділити нормативні та правосуб'єктні⁴. Зважаючи на те, що ми не ставимо за мету окреслити чітку структуру передумов виникнення процесуальних правовідносин у міжнародному арбітражі, слід визначити, що підвідомчість справи разом із питанням з'ясування компетенції арбітражної установи є найбільш визначальними у їх складі.

Підвідомчість можна розглядати як самостійну передумову, особливо, коли мова йде про порушення процесу, а можна як складову норми права. Однак при третейських процедурах підвідомчість як передумова виникнення процесуальних правовідносин є специфічною, оскільки визначається не тільки з положень законодавства, але й із диспозитивних засад волевиявлення суб'єктів матеріальних правовідносин.

Норми права встановлюють право на захист порушених прав (ст. 55 Конституції України), регламентують умови та порядок звернення до арбітражу (ч. 2 ст. 25 Цивільного процесуального кодексу України, ч. 2 ст. 12 Господарського процесуального кодексу (ГПК) України, ст. 15 Цивільного кодексу України, ст. 20 Господарського кодексу України, Закон України “Про

³ Інколи серед них виділяють також і соціально значимі фактори, які в сукупності створюють ту чи іншу соціальну ситуацію, що породжує юридичні наслідки, аналіз яких дозволяє з'ясувати дійсні рамки соціальної ситуації, її справжній зміст, виявити такі обставини, які з тих чи інших причин не віднесені до юридично значимих, але мають принципове значення [7, 27].

⁴ Ними виступають обставини, які обумовлюють здатність суб'єктів права бути учасниками правовідносин, а також набувати прав і реалізувати їх та створювати і виконувати юридичні обов'язки [7, 35]. У даному випадку таким виступають правосуб'єктність сторін спору, правосуб'єктність арбітражної установи, наявність повноважень у представника на подачу заяви і вчинення інших дій від імені заінтересованої особи та ін.

міжнародний комерційний арбітраж” [4; 5; 23; 24]) тощо. Необхідно підкреслити, що розуміння нормативних передумов не можна звести лише до норм права, якими встановлюються право на захист чи порядок розгляду і вирішення спорів. Сюди доцільно також віднести норми, які стосуються компетенції арбітражу.

Загальною нормою, яка передбачає можливість передачі спорів на розгляд третейського суду, у тому числі у порядку міжнародного комерційного арбітражу, є ГПК України, який відповідно до ст. 12 встановлює, що на розгляд і вирішення третейського суду (арбітражу) може бути передано сторонами спір, який підвідомчий господарському суду, крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов’язаних із задоволенням державних потреб.

Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж” до нього можуть передаватися за угодою сторін: спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв’язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном, а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об’єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб’єктами права України. Зважаючи на те, що діяльність міжнародного комерційного арбітражу здійснюється двома арбітражними установами – МКАС та МАК при ТПП України, обсяг їх компетенції визначений відповідно додатками № 1 та № 2 до Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж”. Деякі положення такого ж характеру містяться в Регламенті МКАС при ТПП України.

На розгляд третейського суду можуть передаватися і інші справи, визначені міжнародними договорами України. Так, окремі норми, які визначають категорії спорів, підвідомчих арбітражеві, містяться в Європейській конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 року, а також у Московській конвенції про вирішення арбітражним шляхом цивільно-правових спорів, які витікають з відносин економічного та науково-технічного співробітництва 1972 року і Угоді про порядок вирішення спорів, пов’язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 року, підписана урядами країн – учасниць СНД [11; 22].

Поряд з тим, компетенція міжнародного арбітражу обмежена законодавством та міжнародними договорами. Зокрема ч. 2 ст. 12 ГПК України встановлює категорії спорів, які не можуть бути передані на розгляд і вирішення міжнародного комерційного арбітражу. Ст. 26 Закону України “Про режим іноземного інвестування” [17] передбачає, що спори між іноземними інвесторами і державою з питань державного регулювання іноземних інвестицій та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями підлягають розгляду в судах України, якщо інше не визначено міжнародними договорами України.

Окрім категорій спорів, передбачених законодавством, не підлягають вирішенню в арбітражному порядку спори, які порушують міжнародний публічний порядок. До них належать угоди, які сприяють поширенню піратства, геноциду, рабства, расової дискримінації тощо [1, 98].

Специфіка компетенції арбітражної установи полягає також в ускладненому порядку її визначення. Встановлення кола правовідносин та їх суб’єктів є недостатнім для можливості розгляду справи у порядку міжнародного арбітражу. Необхідне попереднє (або в ході процесу у державному (господарському) суді) диспозитивне волевиявлення учасників цих правовідносин про передачу спору на розгляд та вирішення таким третейським судом.

Тому до нормативних передумов (які також виступають елементом встановлення підвідомчості) слід віднести наявність арбітражної угоди між сторонами спору про передачу останнього на розгляд і вирішення арбітражу. Залучення арбітражної установи до розгляду та

вирішення спору між сторонами можливе тільки в силу укладеної арбітражної угоди⁵. Специфіка арбітражної угоди полягає і у тому, що її наявність виходить за межі класичної передумови норми права як передумови виникнення процесуальних правовідносин. Звичайно, арбітражна угода не є нормою права, однак вона є обов'язковою для сторін, а тому їй притаманна така ознака, як нормативність. Крім цього, визначеність вимог щодо змісту, форми та умов арбітражної угоди у законодавстві дозволяє об'єднати їх в межах категорії нормативних передумов виникнення правовідносин. При цьому арбітражна угода повинна стосуватись питання, стосовно якого сторони її уклали; відповідати вимогам, які встановлюються до її форми і змісту; не повинна бути недійсною, такою, що втратила силу, або такою, яку неможливо виконати; предмет спору повинен входити до категорій спорів, які можуть бути предметом арбітражного розгляду в даній арбітражній установі.

Зміст арбітражної угоди, включаючи її пророгаційний (позитивний) і дерогаційний (негативний) ефекти [13; 25], визначає т. зв. договірну підвідомчість, тобто розмежування компетенції юрисдикційних органів на підставі диспозитивного волевиявлення сторін матеріальних правовідносин.

Вирішує питання про підвідомчість справи міжнародному арбітражу сама арбітражна установа, зокрема шляхом винесення постанови про свою компетенцію у порядку ст. 16 Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж". Тобто визначальне процесуальне значення для виникнення правовідношення має безпосередня діяльність арбітражної установи щодо порушення справи, адже внаслідок цього виникають повноцінні процесуальні правовідносини. Арбітражна установа стає суб'єктом процесуальних правовідносин з моменту, коли склад арбітражу винесе попереднє рішення про компетенцію або фактично приступить до розгляду справи.

Отже, обсяг компетенції арбітражних установ визначений декількома способами. По-перше, це загальний спосіб окреслення за предметною та суб'єктною ознаками (природи та галузевої приналежності правовідносин, а також окреслення кола осіб, спірні правовідносини між якими можуть стати предметом арбітражного розгляду). Другим способом є можливість визначення компетенції арбітражних установ у міжнародних договорах. Третім способом слід визначити встановлення спеціальним законодавством або міжнародними договорами обмежень компетенції арбітражної установи щодо розгляду та вирішення тих чи інших спорів.

Важливою передумовою виникнення процесуальних правовідносин у міжнародному арбітражі є підвідомчість справи, яку слід визначати як комплексне явище, оскільки включає в себе декілька ступенів, а саме: нормативне визначення (потенційна можливість); диспозитивне волевиявлення, закріплене в арбітражній угоді (конкретний вибір способу захисту права); безпосереднє звернення до арбітражної установи. Безпосередньою ж підставою виникнення процесуальних правовідносин в арбітражній установі слід визначити волевиявлення арбітражної установи про свою компетенцію.

Визначення підвідомчості як важливої передумови виникнення процесуальних правовідносин у міжнародному арбітражі, визначення компетенції справи цим арбітражним установам зумовлює необхідність розгляду низки інших правових питань, особливо зважаючи на прийняття Верховною Радою України 16 січня 2003 року Цивільного та Господарського

⁵ Адже існують тільки декілька міжнародних актів, які встановлюють обов'язкову компетенцію арбітражів щодо вирішення певних категорій справ, а саме: Конвенція про вирішення арбітражним шляхом цивільно-правових спорів, які випливають з відносин економічного та науково-технічного співробітництва 1972 року та Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 року.

кодексів України із відповідним розумінням цивільних та господарських правовідносин, підвідомчості справ господарським судам у руслі судово-правової реформи, розуміння цивільно-правових відносин, як критерію розмежування компетенції юрисдикційних органів, удосконалення механізму правового регулювання такої форми захисту, як третейський розгляд.

Література

1. Брунцева Е. В. *Международный коммерческий арбитраж: Учебное пособие для высших юридических заведений.* – СПб: Сентябрь, 2001. – 368 с.
2. Васильев Е. А. *Формирование состава арбитража. Квалификация арбитров // Актуальные вопросы международного коммерческого арбитража.* – М.: Спарк, 2002. – С. 51-68.
3. Гетьманцев О. Теорія О. Бюлова про поняття цивільних процесуальних правовідносин в кінці XIX - на початку XX ст. // *Актуальні проблеми правознавства: Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Вип. 2.* – Тернопіль, 2001. – С. 28-31.
4. *Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 року // Бюлетень законодавства і юридичної практики.* – 2003. – № 4.
5. *Господарський процесуальний кодекс України // Бюлетень законодавства і юридичної практики.* – 2003. – № 4.
6. *Европейская конвенция о внешнеторговом арбитраже, подписанная 21 апреля 1961 года (дата вступления в силу для Украины – 7 января 1964 года) // Ведомости Верховного Совета СССР.* – 1964. – № 44. – Ст. 485.
7. *Исаков В. Б. Юридические факты в советском праве.* – М.: Юридическая литература, 1984. – 144 с.
8. *Кейлин А. Д. Судостроительство и гражданский процесс капиталистических стран. Ч. III. Арбитраж.* – М.: Госюриздат, 1961. – 359 с.
9. *Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.* – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. *Лебедев С. Н. Международный коммерческий арбитраж: компетенция арбитров и соглашение сторон.* – М., 1988. – 122 с.
11. *Конвенция о разрешении арбитражным путем гражданско-правовых споров, вытекающих из отношений экономического и научно-технического сотрудничества, подписанная 26 мая 1972 года (дата вступления в силу для СССР – 13 августа 1973 года) // <http://businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_33449.html>*
12. *Конвенция о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений, подписанная 10 июня 1958 года (дата вступления в силу для Украины – 10 января 1961 года) // Ведомости Верховного Совета СССР.* – 1960. – № 46. – Ст. 421.
13. *Притика Ю. Д., Куфтирєв П. В. Арбітражна угода: теоретичні та практичні аспекти // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права.* – 2002. – № 3. – С. 67-73.
14. *Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 року із змінами, внесеними Законом України від 28 листопада 2002 року // Відомості Верховної Ради України.* – 1999. – № 24. – Ст. 207; 2002. – № 52. – Ст. 2358.
15. *Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.* – 1996. – № 47. – Ст. 256.
16. *Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України.* – 1994. – № 25. – Ст. 198.
17. *Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.* – 1996. – № 19. – Ст. 80.
18. *Про третейські суди (арбітраж): текст Закону України, підписаний Головою Верховної Ради України 16 червня 2003 року // <http://www.rada.gov.ua/zakon/STENOGR/05060303_55.htm>*
19. *Светланов А. Г. Международный гражданский процесс: современные тенденции.* – М.: Острожське, 2002. – 182 с.

20. Скородумов Е. Третейські суди, налози и страховые сборы // Хозяйство и право. – 1999. – № 9. – приложение.
21. Третейские суды на Украине (интервью с первым заместителем председателя Комитета Верховного Совета Украины по вопросам правовой политики Н. Онищуком) // Юридическая практика. – 2003. – № 24. – 17 июня.
22. Соглашение о порядке споров связанных с осуществлением хозяйственной деятельности, подписанное 20 марта 1992 года (дата вступления в силу для Украины – 19 декабря 1992 года) // Международный коммерческий арбитраж в Украине: законодательство и практика / Под общ. ред. И.Г. Побирченко. – К.: Ин Юре, 2000. – 973 с.
23. Цивільний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
24. Цивільний процесуальний кодекс України // Бюлетень законодавства і юридичної практики. – 2001. – № 9
25. Шелкопьяс Н. Арбитражное соглашение: теоретические вопросы, имеющие практическое значение // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 3: <http://www.beljournal.by.ru/1998.3/shelcopolvas.shtml>.
26. Штефан М. Й. Цивільний процес: Підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Ін Юре, 2001. – 696 с.
27. Chrixtian Buhring-Uhle. Arbitration and Mediation in International Business 61 (1996).

Стаття рекомендована до друку кафедрою цивільно-правових дисциплін Хмельницького інституту регіонального управління та права (протокол № 9 від 22.05.2003 року).

Русу С.Д.,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Хмельницького інституту
регіонального управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент

Стефанчук М.Д.,
юрист

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА РОЗУМНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Необхідність прийняття Цивільного кодексу України визріла іще кілька років тому. Це було пов'язано із переходом України до ринкової економіки та виникненням надзвичайно великої кількості нерегульованих правовідносин. Увесь цей час законодавець намагався підтримувати життєспроможність Цивільного кодексу УРСР (який уже віджив себе та не встигав за розвитком суспільства), приймаючи йому на допомогу різноманітні закони. З часом стало зрозуміло, що потреба у прийнятті нового Цивільного кодексу назріла надзвичайно гостро. І хоча прийняття законодавчого акту такого рівня неодноразово відкладалось, що аргументува-